

Sygn. akt IV U 108/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 marca 2022 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Sławomir Matusiak

Protokolant: st. sekr. sąd. Ewelina Kubiczak- Kleśta

po rozpoznaniu na rozprawie 18 marca 2022 roku w Sieradzu

odwołania Z. N.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł.

z dnia 29 grudnia 2021 r. Nr (...)

w sprawie Z. N.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł.

o wysokości emerytury

zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zobowiązuje organ rentowy do obliczenia wysokości emerytury Z. N. przy uwzględnieniu jako okresu składkowego okresu pracy na rzecz (...) Spółdzielni (...) w S. od 1 grudnia 1983 roku do 30 listopada 1989 roku.

Sygn.akt IV U 108/22

UZASADNIENIE

Decyzją z 29 grudnia 2021 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. przyznał Z. N. emeryturę od 09.09.2021 r., tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego. Podstawę obliczenia emerytury stanowiła kwota kapitału początkowego z uwzględnieniem waloryzacji kapitału początkowego zewidencjonowanego na koncie do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury. Emeryturę ustalono jako równowartość kwoty, będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia emerytury przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę. W decyzji zaznaczono, że do stażu nie został przyjęty okres zatrudnienia od 01.12.1983 r. do 30.11.1989 r. w (...) Spółdzielni (...) w S.. Zakład wskazał, że z przedłożonych dowodów oraz zeznań świadka wynika, że wnioskodawca pracował na stanowisku wozaka mleka na podstawie umowy zlecenia. Okres ten nie został uwzględniony, ponieważ brak jest możliwości ustalenia, czy w tym okresie została odprowadzona składka na ubezpieczenie społeczne. Zaznaczono, że w celu zaliczenia tego okresu do stażu pracy należy przedłożyć dokumenty z archiwum, potwierdzające wymiar czasu pracy oraz wysokość zarobków, zaś okresy zatrudnienia na podstawie umowy zlecenia nie mogą być dokumentowane zeznaniami świadków.

Odwołanie od decyzji organu rentowego w części odmawiającej zaliczenia do stażu pracy okresu pracy na rzecz (...) Spółdzielni (...) w S. złożył Z. N.. Odwołujący wskazał, iż w spornym okresie pracował jako wozak mleka. Jego czas pracy wynosił 8-10 godzin dziennie a z tytułu wykonywanej pracy podlegał ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu chorobowemu.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania z argumentacją jak w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Z. N., ur. (...), w dniu 25.10.2021 r. złożył w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. wniosek o emeryturę. Do wniosku została załączona m.in. umowa o przewóz mleka, zawarta w dniu 21. 11.1983 r. między Z. N. i (...) Spółdzielnią (...) w S.. Z. N. jako zleceniobiorca zobowiązywał się do świadczenia usług w zakresie przewozu mleka, śmietany i innych artykułów mleczarskich z K., wsi O. i J. do miejscowości G. od dnia 1 grudnia 1983 r. Do zadań zleceniobiorcy należało: odbiór towaru od dostawców rolników, załadunek, przewóz, wyładunek i przekazanie do punktu skupu mleka; zleceniobiorca zobowiązywał się do przewozu w drodze powrotnej z punktu skupu mleka do dostawców rolników zapotrzebowanych przez nich pasz, artykułów mleczarskich itp. Zleceniodawca zobowiązywał się wypłacać należność, składającą się z: - zapłaty za 1 litr przewiezionego mleka w wysokości 40 gr, - ryczałtu miesięcznego w wysokości 16.000 zł oraz dodatku premiowego w wysokości 2.250 zł. Należności te były obliczane odrębnie za każdy miesiąc kalendarzowy. Zleceniodawca zobowiązywał się m.in. również do zgłoszenia zleceniobiorcy wg obowiązujących zasad, rozliczenia z Oddziałem ZUS należnych składek i zasiłków wypłacanych zleceniobiorcy, ustalania prawa do zasiłków przysługujących z ubezpieczenia oraz obliczania i wypłacania tych zasiłków. W sprawach nieuregulowanych w umowie odsyłano do przepisów Kodeksu cywilnego, ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz. U. Nr 45 poz.232), rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie wykonania ustawy o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz.U. z 1975 r. Nr 46 poz. 250), rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 14 lutego 1976 r. w sprawie trybu postępowania w zakresie ubezpieczenia społecznego osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz.U. z 1976 r. Nr 6 poz. 33). Z. N. w okresie wykonywania pracy na rzecz (...) Spółdzielni (...) w S. był domownikiem rolnika. Powierzone mu zadania przewozowe wykonywał używając należącego do ojca ciągnika rolniczego. Każdego dnia roku, za wyjątkiem pierwszego dnia Bożego Narodzenia, Nowego Roku i Wielkanocy, Z. N. przewoził od rolników – dostawców świeże mleko, wystawiane przez producentów w kankach, do zlewni mleka w G.. W drodze powrotnej Z. N. zwracał puste naczynia oraz przekazywał wyroby mleczarskie zamawiającym je dostawcom. Czynności te Z. N. w sezonie letnim wykonywał w godzinach od 5.00 do 14.00, zima, z uwagi na mniejszą podaż mleka, trwało do krócej. Z. N. średnio dziennie dostarczał około 1.000 l. mleka. Z tytułu wykonywania umowy zlecenia Z. N. podlegał ubezpieczeniom społecznym, od uzyskiwanych przez niego przychodów (...) jako płatnik odprowadzała składki na ubezpieczenie społeczne. Pracę na rzecz (...) w S. Z. N. wykonywał do 30.11.1989 r. Stawki ryczałtu oraz za przewóz 1 l . mleka sukcesywnie wzrastały w powodu występujących procesów inflacyjnych.

Decyzją z dnia 28.12.2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. ustalił kapitał początkowy Z. N. na dzień 01.01.1999 r. Do ustalenia wartości kapitału początkowego przyjęto okresy składkowe w wymiarze 6 miesięcy i 10 dni. Do ustalenia wartości kapitału początkowego Zakład nie uwzględnił okresu od 01.12.1989 r. do 30.11.1989 r., gdyż nie został wystarczająco udowodniony.

Decyzją z 29 grudnia 2021 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. przyznał Z. N. emeryturę.

(wniosek, umowa o przewóz mleka, decyzje w aktach ZUS, adnotacja w dowodzie osobistym k. 4 akt sprawy, zeznania z dnia 18.03.2022r.: - K. W. od 00:03:34 do 00:15:11 minuty, K. Ś. od 00:15:11 do 00:22:37 minuty, R. W. od 00:22:37 00:29:31 minuty, Z. N. od 00:29:31 do 00:37:34 minuty).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach oraz zeznań wnioskodawcy i świadków. Analiza zgromadzonych dowodów wskazuje, iż są one spójne i wzajemnie się uzupełniają i nie ma żadnych podstaw by kwestionować ich wiarygodność.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Odwołanie jest uzasadnione.

Zgodnie z art. 173 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U.2022.504 dalej „ustawa emerytalna”) dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 roku, którzy przed dniem wejścia w życie ustawy opłacali składki na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacali płatnicy składek, ustala się kapitał początkowy. Kapitał początkowy stanowi równowartość kwoty obliczonej według zasad określonych w art. 174 pomnożonej przez wyrażone w miesiącach średnie dalsze trwanie życia ustalone zgodnie z art. 26 ust. 3 dla osób w wieku 62 lat (art. 173 ust. 2). Wartość kapitału początkowego ustala się na dzień wejścia w życie ustawy, tj. na dzień 1 stycznia 1999 roku (ust. 3).

Kapitał początkowy ustala się na zasadach określonych w art. 53, z uwzględnieniem ust. 2-12 (art. 174 ust. 1 ww. ustawy).

Jak stanowi art. 174 ust. 2 ustawy przy ustalaniu kapitału początkowego przyjmuje się przebyte przed dniem wejścia w życie ustawy:

- 1) okresy składkowe, o których mowa w art. 6,
- 2) okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 5,
- 3) okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 1-4 i 6-12, w wymiarze nie większym niż określony w art. 5 ust. 2.

W myśl ust. 3 ww. przepisu podstawę wymiaru kapitału początkowego ustala się na zasadach określonych w art. 15, 16, 17 ust. 1 i 3 oraz art. 18, z tym że okres kolejnych 10 lat kalendarzowych ustala się przed dniem 1 stycznia 1999 roku.

W związku z treścią zacytowanych przepisów można stwierdzić, że kwota kapitału początkowego zależy od długości udowodnionych okresów składkowych i nieskładkowych przebytych przed 1 stycznia 1999 r., podstawy wymiaru oraz współczynnika proporcjonalnego do wieku ubezpieczonego, który służy do obliczenia tzw. części socjalnej.

W sporze jest wysokość emerytury Z. N., które to świadczenie zostało wyliczone w oparciu o treść art. 26 cyt. ustawy, zgodnie z którym emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia ustalonej w sposób określony w art. 25 przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego, z uwzględnieniem ust. 5 i art. 183. Nadto w myśl art. 25 ust. 1, podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24 (a więc również w odniesieniu do ubezpieczonego), stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, zwaloryzowanego kapitału początkowego określonego w art. 173-175 oraz kwot środków zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, z zastrzeżeniem ust. 1a i 1b oraz art. 185.

Innymi słowy, wysokość emerytury ustalonej na podstawie art. 24 jest uzależniona od kilku czynników, takich jak: zwaloryzowany kapitał początkowy (w przypadku podlegania ubezpieczeniu społecznemu przed 1 stycznia 1999 r.); zwaloryzowane składki na ubezpieczenie emerytalne zgromadzone na koncie ubezpieczonego; chwila przejścia na emeryturę oraz tzw. średnie dalsze trwanie życia. W kontekście wskazanych wyżej czynników mających wpływ na wysokość kapitału początkowego a przez to i emerytury, kwestia ustalenia rzeczywistego okresu podlegania ubezpieczonego ubezpieczeniom społecznym do 31.12.1998 r. ma niewątpliwie istotne znaczenie dla ustalenia prawidłowych wartości zarówno kapitału początkowego jak i emerytury wnioskodawcy.

Na podstawie art. 473 k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie stosuje się przepisów ograniczających możliwość dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu ze świadków i z przesłuchania stron. Takie stanowisko wielokrotnie zajmował Sąd Najwyższy, który m.in. w wyroku z dnia 9 kwietnia 2009 roku w sprawie I UK 316/08,

LEX 707858 stwierdził, że w postępowaniu przed sądami pracy i ubezpieczeń społecznych okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokości mogą być udowodniane wszelkimi środkami dowodowymi przewidzianymi w Kodeksie postępowania cywilnego. Ograniczenia dowodowe zawarte w § 22 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 października 2011 roku w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno - rentowe (Dz. U. z 2011 roku, nr 237, poz. 1412) dotyczą wyłącznie postępowania przed tymi organami.

Istota rozpoznawanej sprawy sprowadza się do oceny, czy okres wykonywania przez wnioskodawcę pracy w charakterze wozaka mleka, na podstawie umowy zlecenia zawartej z (...) Spółdzielnią (...) w S. od 01.12.1983 r. do 30.11.1989 r. był okresem ubezpieczenia, tj. okresem składkowym, określonym art. 6 ust. 2 pkt 13 ustawy emerytalnej. Stosownie do treści art. 6 ust. 2 pkt 13 za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. okresy wykonywania na obszarze Państwa Polskiego na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej pracy wykonywanej na podstawie umowy zlecenia:

a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,

b) wykonywanej przed dniem 1 stycznia 1976 r., jeżeli umowa odpowiadała warunkom ubezpieczenia obowiązującym w tym dniu.

Fakt pracy wnioskodawcy 01.12.1983 r. do 30.11.1989 r. w (...) Spółdzielni (...) w S. wynika z adnotacji o zatrudnieniu i zwolnieniu, zamieszczonej w dowodzie osobistym, zaś datę rozpoczęcia przez wnioskodawcę pracy w tej Spółdzielni potwierdza umowa zlecenia, zawarta 23.11.1983 r.

Organ rentowy nie kwestionował samego faktu wykonywania pracy w spornym okresie przez wnioskodawcę, a jedynie fakt opłacania od wynagrodzenia, uzyskiwanego przez wnioskodawcę, składek na ubezpieczenie społeczne.

Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i uiszczania składek na ubezpieczenia społeczne w stosunku do osób świadczących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia w spornym okresie od 1 grudnia 1983 roku do 30 listopada 1989 r. regulowała ustawa z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz.U.1983.31.146 t.j.).

Przepis art. 1 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia stanowił, że obowiązkowe ubezpieczenie społeczne określone ustawą obejmuje osoby wykonujące stale i odpłatnie pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, zawartej z jednostkami gospodarki uspołecznionej. Zgodnie z art. 1 ust. 2 powołanej ustawy umową zlecenia była umowa, na podstawie której osoba ją zawierająca wykonywała określone czynności w imieniu jednostki gospodarki uspołecznionej lub na rzecz tej jednostki. Nadto, w art. 1 ust. 3 ustawodawca doprecyzował pojęcie pracy stałej, wskazując, że pracę uważa się za wykonywaną stale, jeżeli trwała, co najmniej sześć miesięcy.

Zgodnie z art. 25 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy, składkę na ubezpieczenie opłacają w odpowiednich częściach jednostka gospodarki uspołecznionej, która zawarła umowę i ubezpieczony. Składkę na ubezpieczenie należało opłacać miesięcznie, za każdy miesiąc, w którym istniało ubezpieczenie (art. 26 ust. 1 ustawy). Uiszczone tytułem składek kwoty podlegały zwrotowi (a okresy podlegania ubezpieczeniu nie wliczało się do okresu ubezpieczenia wymaganego do uzyskania świadczeń na podstawie ustawy) jedynie w wypadku, gdy po upływie roku kalendarzowego okazało się, że w ciągu tego roku przeciętny miesięczny dochód z wykonywania umowy nie osiągnął połowy najniższego wynagrodzenia w gospodarce uspołecznionej. W razie rozwiązania lub wygaśnięcia umowy przed upływem roku kalendarzowego przeciętny miesięczny dochód należało ustalać za okres do rozwiązania lub wygaśnięcia umowy (art. 27 ust. 1 ustawy).

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 września 2006 r. sygn. akt II UK 29/06, przepis art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (t.j.: Dz. U. z 1995 r. Nr 65, poz. 333 z późn. zm.) określał zasady finansowania składki na

ubezpieczenie społeczne osoby wykonującej umowę zlecenia, a nie płatnika tej składki. Na podstawie delegacji z art. 7 i 29 ustawy o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia wydano rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wykonania ustawy o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia z dnia 31 grudnia 1975 r. (Dz. U. Nr 46, poz. 250). Rozporządzenie to określało zasady obliczania podstawy wymiaru zasiłków, emerytur, rent i składek z tytułu ubezpieczenia społecznego osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, wysokość składki na to ubezpieczenie oraz wysokość części składki opłacanej przez jednostki gospodarki uspołecznionej i przez osoby objęte ubezpieczeniem, zasady, terminy i tryb opłacania składek oraz zasady pokrywania i rozliczania świadczeń pieniężnych wypłacanych przez jednostki gospodarki uspołecznionej w związku z tym ubezpieczeniem. Zgodnie z § 10 ust. 1 i 3 rozporządzenia to jednostki gospodarki uspołecznionej obowiązane były do rozliczania co miesiąc składek na ubezpieczenie na podstawie deklaracji rozliczeniowej składanej we właściwym oddziale Zakładu. Składki na ubezpieczenie oraz deklarację rozliczeniową jednostka gospodarki uspołecznionej zobowiązana była przekazać do oddziału Zakładu w terminie do dnia 15 każdego miesiąca za miesiąc ubiegły.

Z przepisów tych zatem wynika, że to nie osoba wykonująca pracę na podstawie umowy agencyjnej lub zlecenia był płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu tej umowy. Płatnikiem tym był podmiot, na rzecz którego umowa zlecenia lub umowa agencyjna była wykonywana. Przepis art. 25 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia stanowił natomiast podstawę źródła finansowania tej składki w odpowiednich częściach ze środków zawierającego umowę i ubezpieczonego, w odróżnieniu od finansowania składki na ubezpieczenie społeczne pracowników, która zgodnie z art. 33 ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych pochodziła w całości z własnych środków zakładu pracy.

Ponadto zgodnie z § 3 ust.1 zd. 1. powołanego rozporządzenia, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie osób, które zawarły umowę na zasadach zryczałtowanej odpłatności, stanowi podstawa wymiaru podatku od wynagrodzeń pomniejszona o ten podatek. Przy czym zgodnie z § 3a rozporządzenia, dodanym z dniem 17 maja 1982 roku, jeżeli czas pracy określony w umowie odpowiada co najmniej pełnemu wymiarowi czasu pracy obowiązującego pracowników jednostki gospodarki uspołecznionej, która zawarła umowę, podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie ustalona stosownie do § 2 i § 3 ust. 1 nie może być niższa od kwoty najniższego wynagrodzenia w gospodarce uspołecznionej.

Skarżący nie dysponował dokumentami potwierdzającymi wysokość zarobków w okresie wykonywania umowy zlecenia. Sąd powszechny nie jest jednak związany takimi ograniczeniami dowodowymi jak organ rentowy. W postępowaniu przed sądami pracy i ubezpieczeń społecznych okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokości mogą być udowodniane wszelkimi środkami dowodowymi, przewidzianymi w kodeksie postępowania cywilnego, w tym zeznaniami świadków.

Zgłoszeni przez skarżącego świadkowie potwierdzili fakt pracy wnioskodawcy w spornym okresie w (...) Spółdzielni (...) w S., długość zatrudnienia, charakter pracy. Dysponowali też wiedzą na temat zasad i warunków wynagradzania wozaków mleka. Z zeznań świadków wynika, iż pracę w charakterze wozaka Z. N. wykonywał codziennie, nie mniej niż przez 6 godzin dziennie, otrzymując obok wynagrodzenia uzależnionego od ilości dostarczanego mleka także stały miesięczny ryczałt za używanie własnego środka transportu.

Skarżący wykazał, iż w spornym okresie pracę wynikającą z umowy zlecenia, wykonywał co najmniej w połowie pełnego wymiaru czasu pracy, stale i odpłatnie. Pracował każdego dnia co najmniej po 6 godzin dziennie, uzyskując wynagrodzenie nie mniejsze od najniższego wynagrodzenia określonego przepisami Kodeksu pracy, co dla płatnika składek tj. Spółdzielni oznaczało obowiązek odprowadzenia od tego wynagrodzenia składek na ubezpieczenia społeczne.

Reasumując, Sąd uznał za uprawnione przyznanie Z. N. prawa do ustalenia wysokości emerytury, przy uwzględnieniu wysokości kapitału początkowego obejmującego również jako okres składkowy okres pracy na rzecz (...) w S. od 01.12.1983 r. do 30.11.1989 r. i mając powyższe na uwadze na podstawie art. 477⁽¹⁴⁾ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.